

ZAZNAVA ŠOLSКИH DELAVCEV
O UPORABI
ELEKTRONSKIH CIGARET,
VODNIH PIP
IN NOVIH TOBAČNIH IZDELKOV
MED UČENCI IN DIJAKI,
2016 in 2018

Poročilo raziskave

Zaznava šolskih delavcev o uporabi elektronskih cigaret, vodnih pip in novih tobačnih izdelkov med učenci in dijaki, 2016 in 2018

Avtorici: Helena Koprivnikar, Tina Zupanič

Oblikovanje: Andreja Frič

Izdajatelj: Nacionalni inštitut za javno zdravje, Trubarjeva 2, Ljubljana

Elektronski vir.

Spletni naslov: <http://www.nijz.si/>

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, avgust 2018

Besedilo ni lektorirano.

Fotografija: Freepik

Zaščita dokumenta

©2018 NIJZ

Vse pravice pridržane. Reprodukcijska po delih ali v celoti na kakršnem koli načinu in v katerem koli mediju ni dovoljena brez pisnega dovoljenja avtorjev. Kršitve se sankcionirajo skladno z avtorskoppravno in s kazensko zakonodajo.

KAZALO

1 Uvod.....	4
2 Metode	6
3 Rezultati	8
3.1 Sodelujoče šole	8
3.2 Uporaba elektronskih cigaret v šolah	9
3.3 Uporaba elektronskih cigaret v posameznih razredih / letnikih osnovnih in srednjih šol	10
3.4 Okvirna ocena deleža učencev/dijakov, ki uporabljajo elektronske cigarete	12
3.5 Spremembe v zaznani uporabi elektronskih cigaret med učenci/dijaki	14
3.6 Zaznana uporaba vodnih pip med učenci/dijaki	17
3.7 Zaznana uporaba tobačnih izdelkov, v katerih se tobak segreva, ne gori, med učenci/dijaki	18
3.8 Komentarji posameznih anketiranih šolskih delavcev	19
4 Zaključki	20
4.1 Elektronske cigarete	20
4.2 Vodne pipe	21
4.3 Tobačni izdelki, v katerih se tobak segreva, ne gori	21
4.4 Omejitve ankete.....	21
5 Ključne ugotovitve	23
Priloga: Vprašalnik 2018	24

1 Uvod

Elektronska cigareta je novejši izdelek, ki je na trgu nekaj več 10 let. S pomočjo baterije elektronska cigareta segreje posebno tekočino, da se spremeni v aerosol, ki ga nato vdihuje uporabnik. Glavne sestavine tekočin za elektronske cigarete so nikotin, vlažilci oziroma topila in arome, lahko pa so tudi brez nikotina. Posledic njihove dolgoročne uporabe za zdravje še ne poznamo, vsebujejo pa številne zdravju škodljive snovi in niso neškodljive. Podatki iz tujine kažejo, da po elektronskih cigaretah pogosteje posegajo predstavniki mlajših starostnih skupin. Med mladostniki v ZDA je delež uporabnikov elektronskih cigaret že presegel delež kadilcev cigaret. Uporaba elektronskih cigaret je med mladostniki in mladimi odraslimi posebej zaskrbljujoča predvsem zaradi dveh razlogov. Prvi razlog so škodljivi učinki nikotina v tem starostnem obdobju, v katerem poteka zelo intenziven razvoj možganov, izpostavljenost nikotinu pa ima lahko trajne škodljive učinke na razvoj možganov in lahko povzroči zasvojenost. Drugi razlog pa je, da vedno več raziskav kaže, da uporaba elektronskih cigaret poveča tveganje za začetek kajenja tobaka; tveganje je približno 4-krat večje kot pri mladostnikih in mladih odraslih, ki ne uporabljajo elektronskih cigaret. Mladostniki v tujini po nekaterih dostopnih podatkih pogosto poročajo o uporabi elektronskih cigaret brez nikotina, vendar pa tudi elektronske cigarete brez nikotina vsebujejo številne zdravju škodljive kemične snovi, ki predstavljajo tveganje za zdravje mladostnika.

O uporabi elektronskih cigaret imamo v Sloveniji na voljo še omejene podatke. V 2016 je med odraslimi prebivalci, starimi 25–74 let, elektronske cigarete v zadnjih 30 dneh uporabilo 0,8 % vseh. O uporabi elektronskih cigaret med mladostniki imamo na voljo podatke iz leta 2014 za 15-letne všolane mladostnike (o uporabi elektronske cigarete v zadnjih 30 dneh je poročalo 0,9 % všolanih 15-letnikov) in iz leta 2017 za 17-letne dijake (37 % anketiranih 17-letnih dijakov je poročalo, da so kadarkoli v življenju uporabili elektronske cigarete, v zadnjih 30 dneh pa 12 %).

Vir: Koprivnikar, H.; Zupanič, T.; Lavtar, D.; Korošec, A. Tobačni in povezani izdelki. Posledice, razširjenost uporabe in ukrepi. Nacionalni inštitut za javno zdravje: Ljubljana, Slovenija, 2018. Dostopno na (2. 8. 2018): <http://www.nijz.si/sl/publikacije/tobacni-in-povezani-izdelki-posledice-razsirjenost-uporabe-in-ukrepi>

V zadnjem času smo dobivali posamezna opozorila in vprašanja glede problematike uporabe elektronskih cigaret (pa tudi vodnih pip) predvsem iz osnovnih šol, zato smo se odločili ponovno, skladno z raziskavo iz leta 2016, preveriti stanje glede problematike uporabe elektronskih cigaret v osnovnih in srednjih šolah iz vse Slovenije, dodali pa smo tudi vprašanja o uporabi vodnih pip pa tudi novih tobačnih izdelkov, ki so se pred kratkim pojavili v Sloveniji.

Namen poročila je predstaviti opažanja šolskih delavcev glede uporabe elektronskih cigaret med učenci in dijaki v osnovnih in srednjih šolah ter dijaških domovih iz vse Slovenije in primerjati stanje v 2016 in 2018, ter predstaviti zaznave šolskih delavcev glede uporabe vodnih pip in novih tobačnih izdelkov med učenci in dijaki v 2018.

2 Metode

Med šolskimi delavci osnovnih in srednjih šol ter dijaških domov iz vse Slovenije smo v letih 2016 in 2018 izvedli ankete o tem, ali med svojimi učenci/dijaki opažajo uporabo elektronskih cigaret in v kakšnem obsegu. V 2018 smo jih povprašali tudi o tem, ali med svojimi učenci/dijaki opažajo uporabo vodnih pip ali tobačnih izdelkov, v katerih se tobak segreva, ne gori.

Anketo smo med šolskimi delavci osnovnih in srednjih šol ter dijaških domov iz vse Slovenije izvajali v obliki spletne ankete (1KA oziroma EnKlikAnketa (<https://www.1ka.si/>), programska oprema za spletno anketiranje). Vsem osnovnim in srednjim šolam v svoji regiji so območne enote Nacionalnega inštituta za javno zdravje poslale vabilo k sodelovanju po elektronski pošti. V letu 2016 je bila anketa dostopna od 31. 3. do 15. 6. 2016, v letu 2018 pa od 15. 5. do 30. 6. 2018. Poleg prvega vabila smo šolam razposlali še en opomnik za sodelovanje v raziskavi.

V letu 2016 je imel vprašalnik 6 vprašanj (vrsta in naziv ustanove, opažanja glede uporabe elektronskih cigaret v posameznih triadah, razredih in letnikih šol, opažanja glede sprememb v uporabi elektronskih cigaret, opažanja in pripombe šolskih delavcev), v letu 2018 pa smo dodali še vprašanje o tem, ali med učenci/dijaki opažajo uporabo vodnih pip ter novih tobačnih izdelkov, v katerih se tobak segreva, ne gori. Vprašalnik iz leta 2018 je v celoti na voljo v prilogi tega poročila.

V okviru raziskave smo vsem vabljenim šolam poslali tudi informacije in gradivo o izdelkih, o katerih sprašujemo v anketi, z namenom, da čim bolj informiramo šolske delavce o tej problematiki in jih opolnomočimo za nadaljnje delo z njihovimi učenci in dijaki.

V analizi smo upoštevali samo tiste odgovore šol, v katerih je bil podan podatek o nazivu šole in ki so imele izpolnjeno vsaj eno vprašanje o uporabi izdelkov. Prav tako smo izločili vprašalnike z očitno neresnimi komentarji. Za nekatere šole smo prejeli več odgovorov, v tem primeru smo vse odgovore za isto šolo združili v enega.

Podatke smo analizirali po posameznih šolah, iz katerih so šolski delavci sodelovali v anketi. Najprej smo s pomočjo frekvenčnih tabel ugotavljali osnovne porazdelitve izbranih kazalnikov. Za ugotavljanje razlik med leti smo uporabili test hi-kvadrat (χ^2), pri čemer smo za raven značilnosti vzeli vrednost statistične značilnosti $p \leq 0,05$. Podatke smo analizirali s programom SPSS 21.

3 Rezultati

3.1 Sodelujoče šole

V 2016 je do nagovora dostopalo 752 oseb, na anketo je kliknilo 599 oseb, delno je izpolnilo anketo 417 oseb, v celoti pa 416 oseb. V 2018 pa je do nagovora dostopalo 406 oseb, na anketo je kliknilo 326 oseb, delno je izpolnilo anketo 272 oseb, v celoti pa 238 oseb. Po izključitvi neustrezno izpolnjenih anket, vseh anket brez navedbe naziva šole in združevanju odgovorov za posamezno šolo (v kolikor je bila izpolnjena več kot ena anketa za posamezno šolo), je bilo za analizo v letu 2016 primernih 181 anket, v 2018 pa 165 anket iz posameznih šol. Porazdelitev po vrsti šol in odzivnost prikazujemo v tabeli 1.

Tabela 1: Sodelujoče šole in odzivnost v 2016 in 2018

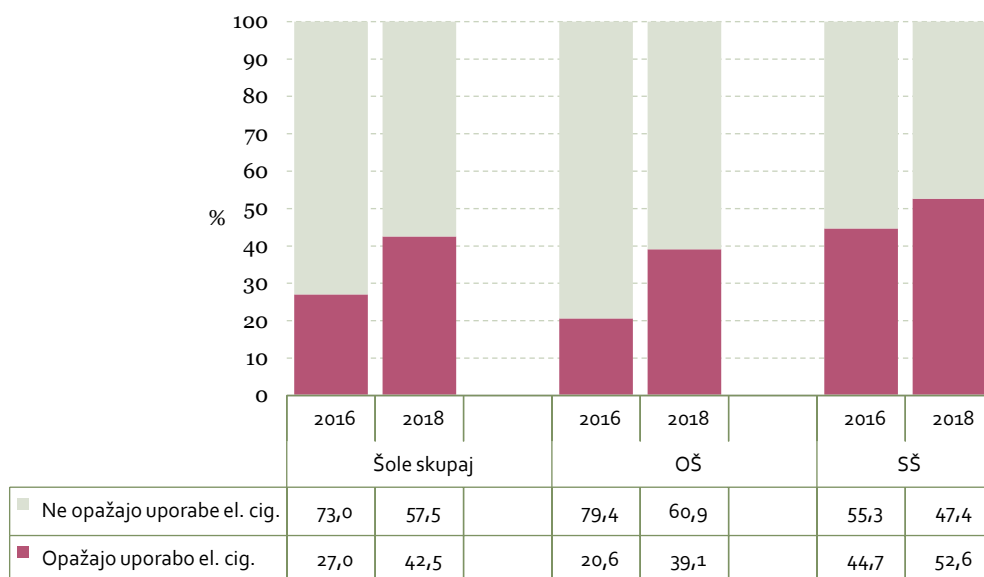
	2016			2018		
	n	%	odzivnost (%)	n	%	odzivnost (%)
Osnovne šole	131	72,4 %	29,2 %	126	76,4 %	28,1 %
Srednje šole	40	22,1 %	29,9 %	36	21,8 %	26,9 %
Dijaški domovi	10	5,5 %	23,3 %	3	1,8 %	7,0 %
Skupaj	181		28,9 %	165		26,3 %

V nadaljevanju prikazujemo podatke za srednje šole in dijaške domove skupaj.

3.2 Uporaba elektronskih cigaret v šolah

V 2018 opažajo uporabo elektronskih cigaret na 43 % vseh sodelujočih šol, 39 % sodelujočih osnovnih šol in 53 % sodelujočih srednjih šol. Odstotek sodelujočih šol, v katerih šolski delavci opažajo uporabo elektronskih cigaret, se je med 2016 in 2018 statistično značilno zvišal ($p=0,003$), in sicer na račun zvišanja odstotka med osnovnimi šolami ($p=0,001$), medtem ko se odstotek ni spremenil v srednjih šolah in dijaških domovih skupaj.

Slika 1: Odstotki šol skupno, osnovnih in srednjih šol, na katerih šolski delavci, ki so sodelovali v anketi, opažajo uporabo elektronskih cigaret med učenci/dijaki, 2016 in 2018

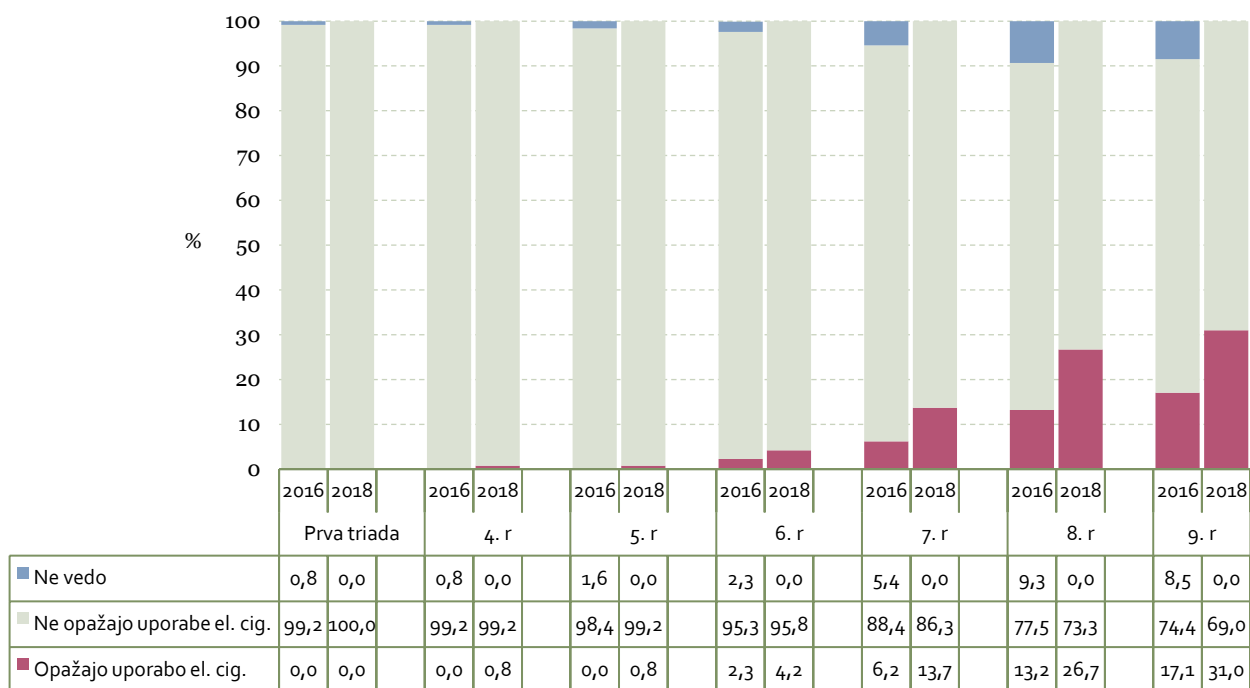
3.3 Uporaba elektronskih cigaret v posameznih razredih / letnikih osnovnih in srednjih šol

Osnovne šole

Odstotki sodelujočih osnovnih šol, v katerih šolski delavci poročajo o opaženi uporabi elektronskih cigaret med učenci, se zvišujejo z višanjem razreda. Odstotki so v 2018 najvišji v zadnjih dveh razredih sodelujočih osnovnih šol, o najzgodnejši uporabi pa iz ene od osnovnih šol poročajo med učenci v 4. razredu oziroma 5. razredu v letu 2018 (slika 2).

Odstotki so se med letoma 2016 in 2018 navidezno zvišali. Ali so bile razlike statistično značilne smo lahko analizirali le za 8. in 9. razred, saj za druge razrede izračun χ^2 -kvadrata morda ni veljaven, ker ima več kot 20 % celic pričakovano frekvenco nižjo od 5. Tako v 8. ($p=0,000$) kot tudi v 9. razredu ($p=0,001$) so razlike med letoma statistično značilne.

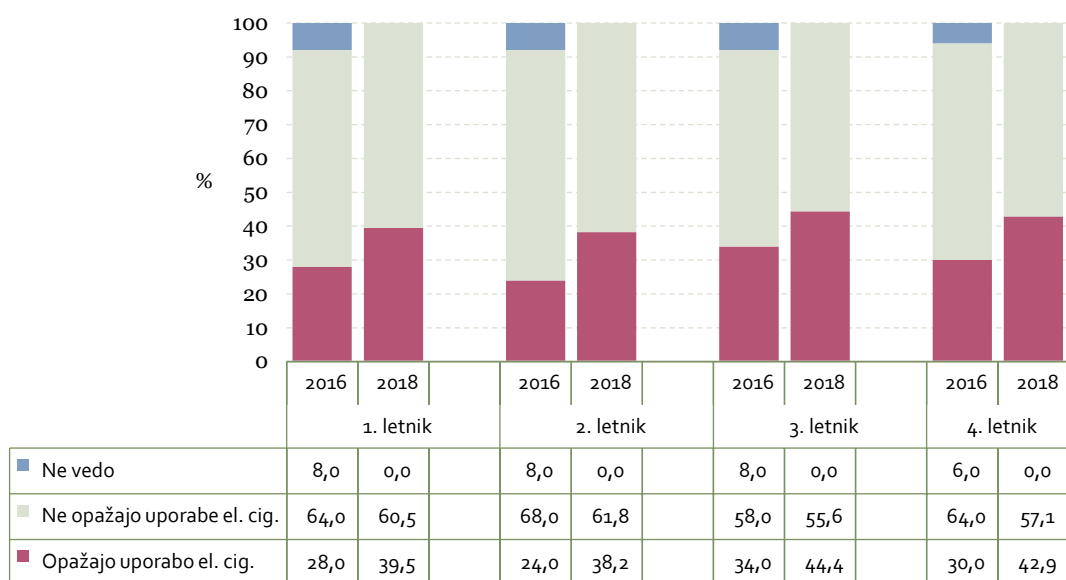
V letu 2018 ne opažamo več odgovorov »ne vem«, kar lahko pomeni, da sodelujoči šolski delavci večinoma poznajo elektronske cigarete in njihovo uporabo prepoznajo, lahko pa tudi, da zaradi raznolikosti oblik elektronskih cigaret ne prepoznajo in menijo, da jih učenci ne uporabljajo.

Slika 2: Odstotki osnovnih šol, na katerih šolski delavci, ki so sodelovali v anketi, opažajo uporabo elektronskih cigaret med učenci, podatki po posameznih razredih za leti 2016 in 2018

Srednje šole in dijaški domovi

V srednjih šolah so si odstotki sodelujočih šol, ki poročajo o opaženi uporabi elektronskih cigaret med dijaki, med letniki podobni in so približno 40 % (slika 3). Odstotki so se med letoma 2016 in 2018 navidezno zvišali. Ali so bile razlike statistično značilne nismo mogli analizirati, saj pri vseh letnikih sodelujočih srednjih šol izračun hi-kvadrata morda ni veljaven, ker ima več kot 20 % celic pričakovano frekvenco nižjo od 5. Tako kot pri sodelujočih osnovnih šolah tudi v sodelujočih srednjih šolah v letu 2018 ne opažamo več odgovorov »ne vem«, kar lahko razlagamo na isti način kot pri osnovnih šolah.

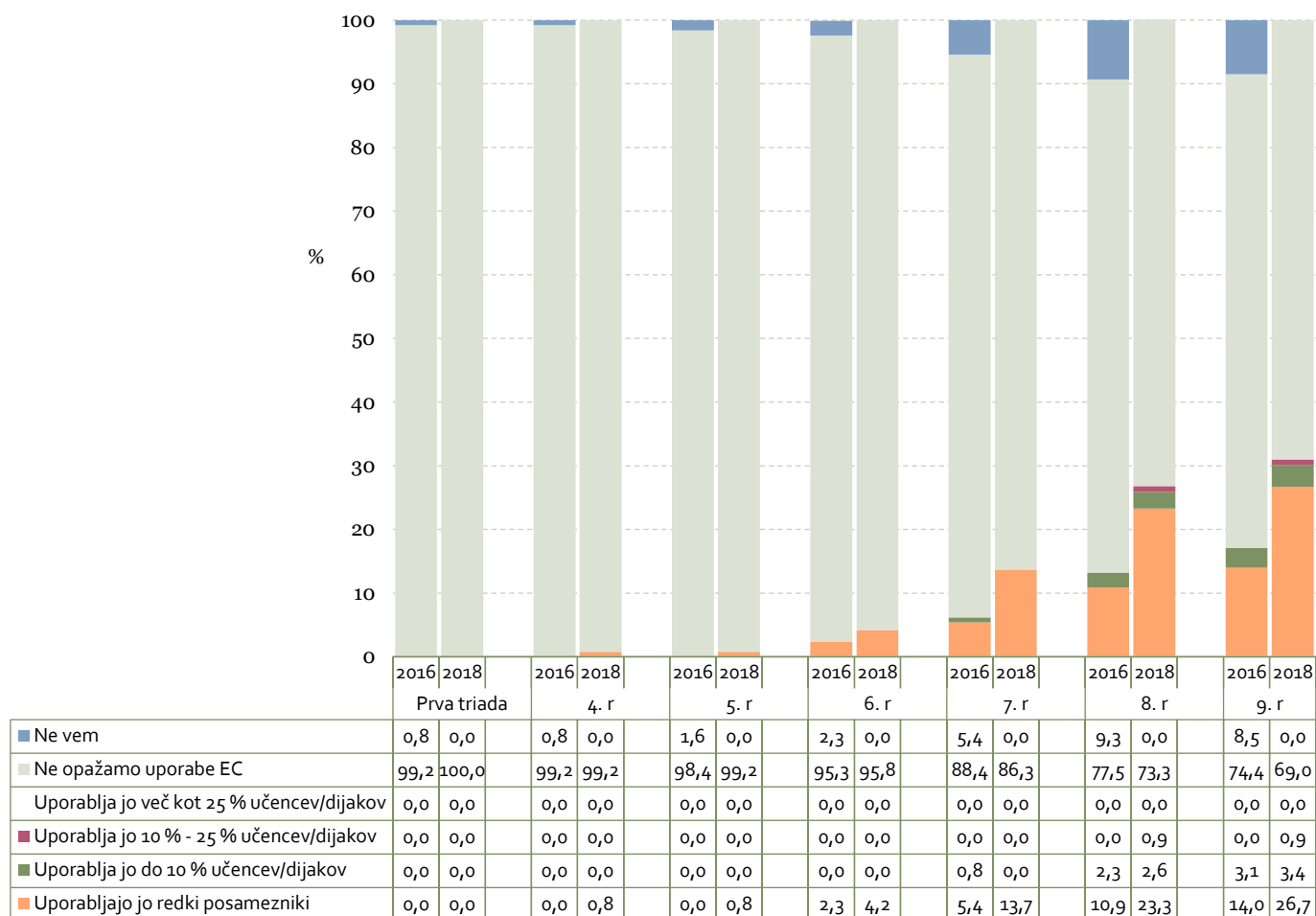

Slika 3: Odstotki srednjih šol in dijaških domov, na katerih šolski delavci, ki so sodelovali v anketi, opažajo uporabo elektronskih cigaret med dijaki, podatki po posameznih letnikih za leti 2016 in 2018

3.4 Okvirna ocena deleža učencev/dijakov, ki uporabljajo elektronske cigarete

Osnovne šole

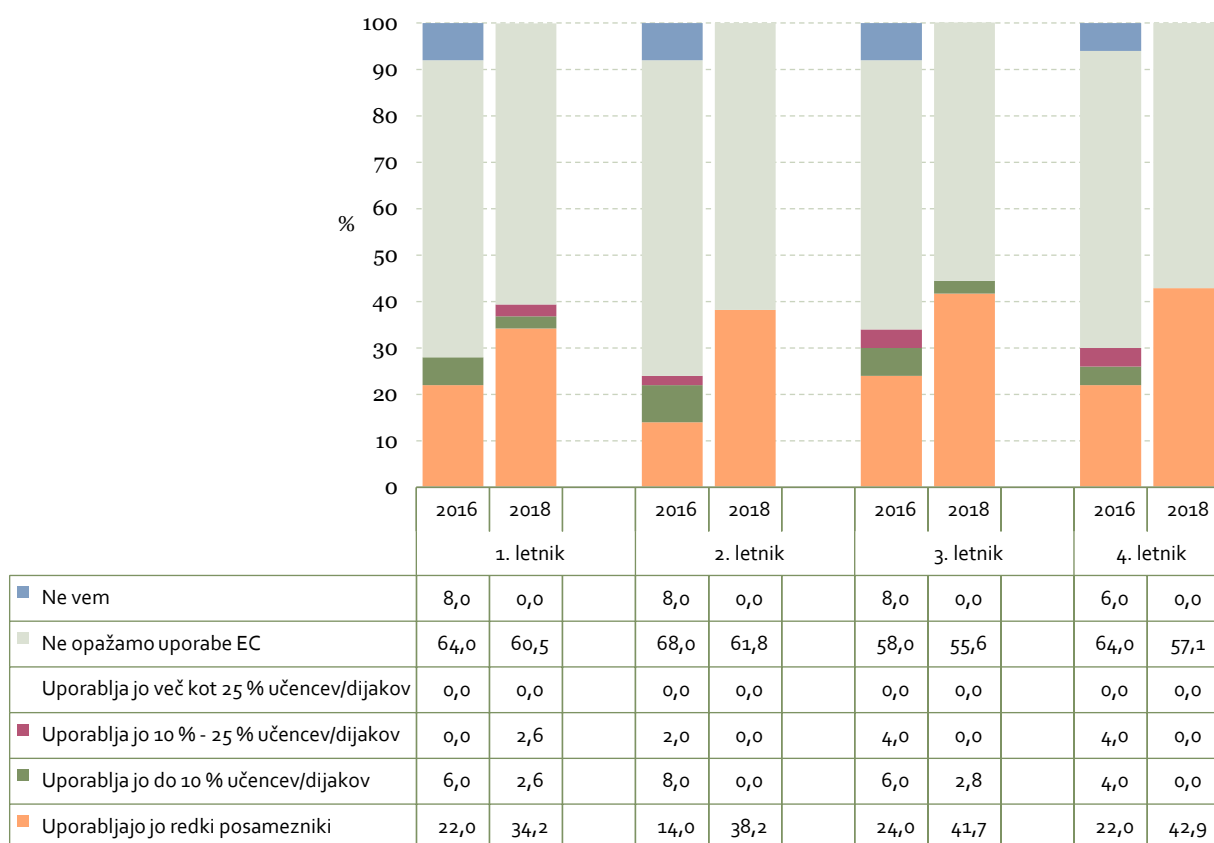
Šolski delavci iz sodelujočih šol, v katerih opažajo uporabo elektronskih cigaret med učenci, najpogosteje poročajo, da jih uporabljajo redki posamezniki (slika 4).

Slika 4: Okvirna ocena razširjenosti uporabe elektronskih cigaret med učenci sodelujočih osnovnih šol, podatki po posameznih razredih za leti 2016 in 2018

Srednje šole in dijaški domovi

Tudi šolski delavci iz sodelujočih srednjih šol in dijaških domov, v katerih opažajo uporabo elektronskih cigaret med dijaki, v 2018 praviloma poročajo, da jih uporabljajo redki posamezniki (slika 5).

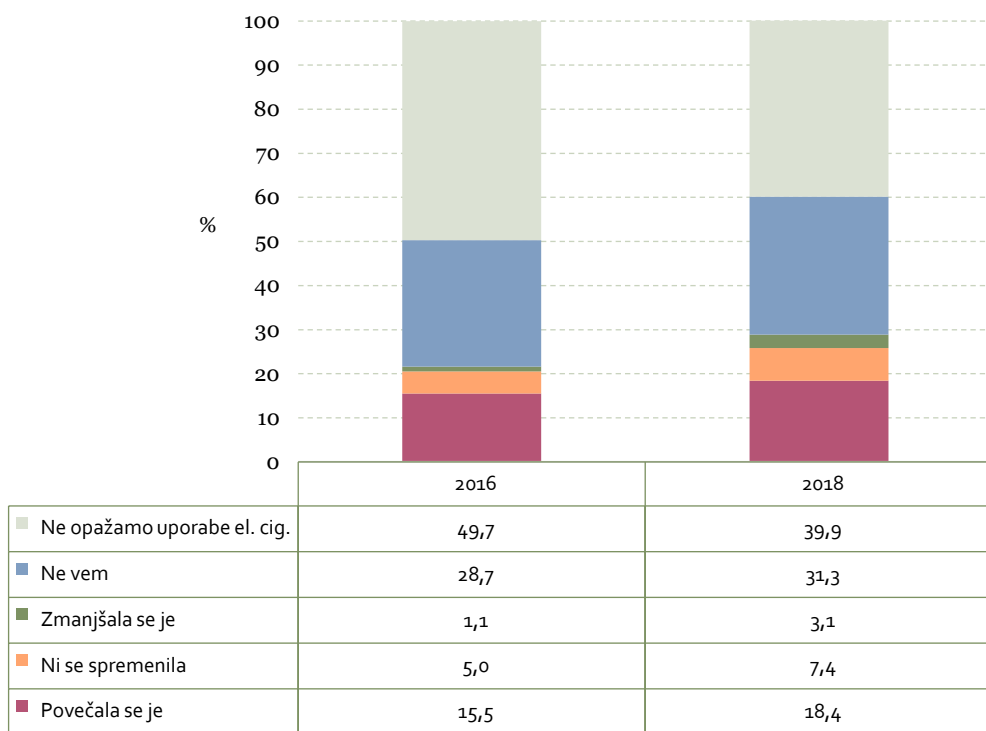

Slika 5: Okvirna ocena razširjenosti uporabe elektronskih cigaret med dijaki sodelujočih srednjih šol in dijaških domov, podatki po posameznih letnikih za leti 2016 in 2018

3.5 Spremembe v zaznani uporabi elektronskih cigaret med učenci/dijaki

Šole skupno

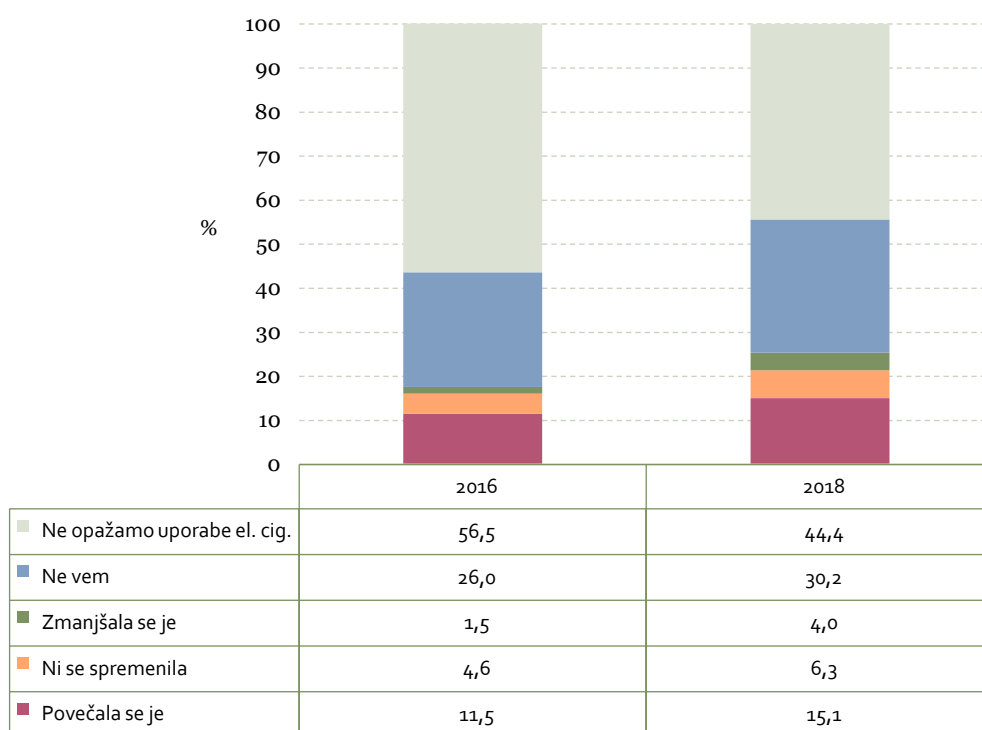
Glede na odgovore sodelujočih šolskih delavcev, ki so v 2018 ocenili smer sprememb v uporabi elektronskih cigaret med učenci/dijaki njihove šole v zadnjem letu, se je najpogosteje, v skoraj vsaki peti sodelujoči šoli v zadnjem letu uporaba elektronskih cigaret med učenci povečala, v približno vsaki deseti pa ostala nespremenjena ali pa se je zmanjšala (slika 6). Razlike med 2016 in 2018 v porazdelitvi odgovorov niso statistično značilne.

Slika 6: Zaznane spremembe v uporabi elektronskih cigaret med učenci in dijaki vseh sodelujočih šol v zadnjem letu (odstotek šol), 2016 in 2018

Osnovne šole

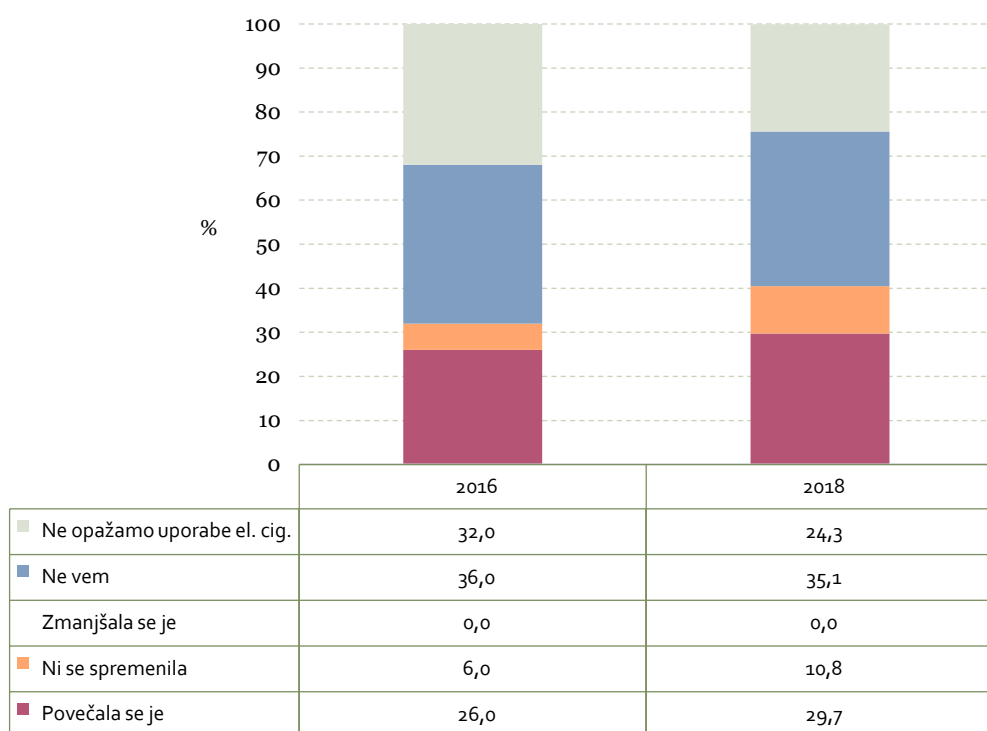
Glede na odgovore sodelujočih šolskih delavcev, ki so v 2018 ocenili smer sprememb v uporabi elektronskih cigaret med učenci njihove osnovne šole v zadnjem letu, se je najpogosteje, v skoraj vsaki sedmi sodelujoči osnovni šoli v zadnjem letu uporaba elektronskih cigaret med učenci povečala, v približno vsaki deseti pa ostala nespremenjena ali pa se je zmanjšala (slika 7). Razlike med 2016 in 2018 v porazdelitvi odgovorov niso statistično značilne.

Slika 7: Zaznane spremembe v uporabi elektronskih cigaret med učenci sodelujočih osnovnih šol v zadnjem letu (odstotek šol), 2016 in 2018

Srednje šole in dijaški domovi

Šolski delavci iz nekaj manj kot tretjine vseh sodelujočih srednjih šol in dijaških domov poročajo, da se je v zadnjem letu uporaba elektronskih cigaret med dijaki povečala, iz okoli desetine pa poročajo, da je ostala nespremenjena ali pa se je zmanjšala (slika 8). Razlike med leti ni možno oceniti, saj izračun χ -kvadrata morda ni veljaven, ker ima več kot 20 % celic pričakovano frekvenco nižjo od 5.

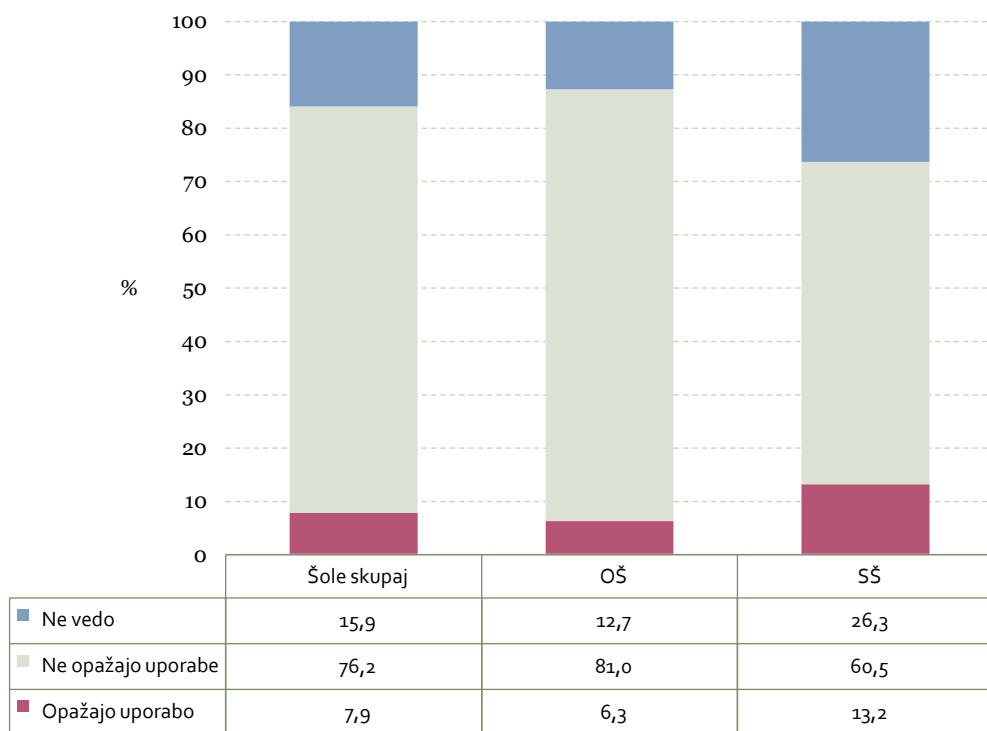

Slika 8: Zaznane spremembe v uporabi elektronskih cigaret med dijaki sodelujočih srednjih šol v zadnjem letu (odstotek šol), 2016 in 2018

3.6 Zaznana uporaba vodnih pip med učenci/dijaki

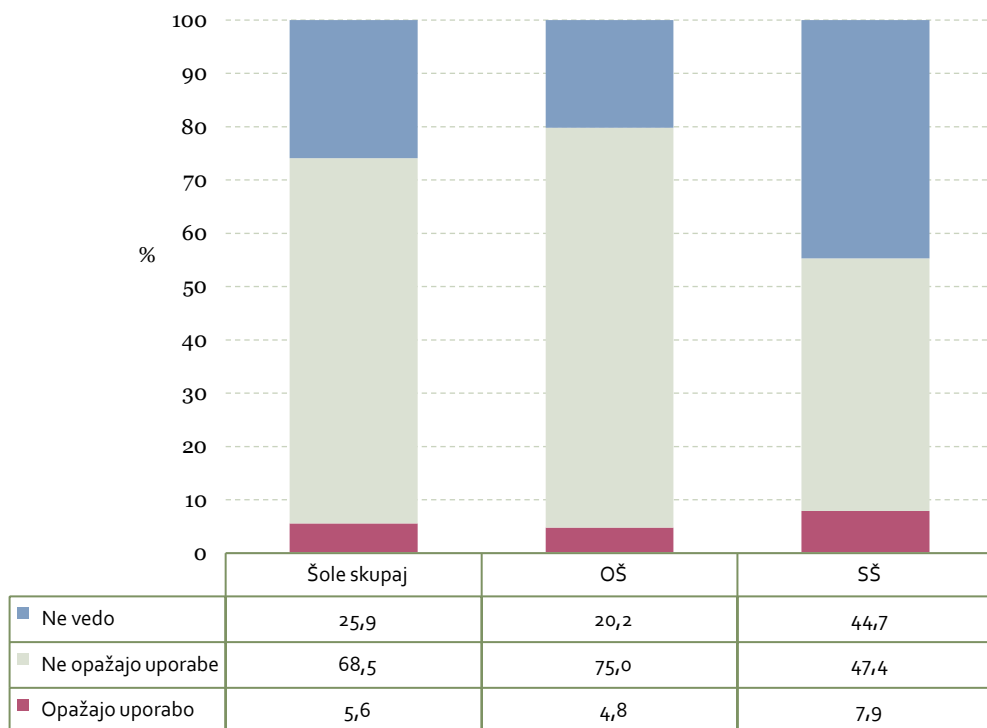
V letu 2018 šolski delavci iz 8 % vseh v anketi sodelujočih šol (skoraj vsaka trinajsta), okoli 6 % sodelujočih osnovnih šol (skoraj vsaka šestnajsta) in okoli 13 % srednjih šol (skoraj vsaka osma) opažajo uporabo vodnih pip med učenci/dijaki (slika 9). Znatno odstotek sodelujočih šolskih delavcev ne ve, ali jih učenci/dijaki uporabljajo, kar je najverjetneje povezano s tem, da jih učenci/dijaki ne uporabljajo v šoli.

Slika 9: Odstotki šol skupno, osnovnih in srednjih šol, na katerih šolski delavci, ki so sodelovali v anketi, opažajo uporabo vodnih pip med učenci/dijaki, 2016 in 2018

3.7 Zaznana uporaba tobačnih izdelkov, v katerih se tobak segreva, ne gori, med učenci/dijaki

V letu 2018 šolski delavci iz skoraj 6 % vseh v anketi sodelujočih šol (skoraj vsaka osemnajsta), okoli 5 % sodelujočih osnovnih šol (skoraj vsaka enaindvajseta) in okoli 8 % sodelujočih srednjih šol (skoraj vsaka trinajsta) opažajo uporabo tobačnih izdelkov, v katerih se tobak segreva, ne gori, med učenci/dijaki (slika 10). Visok delež sodelujočih šolskih delavcev ne ve, ali jih učenci/dijaki uporabljajo, kar je najverjetneje povezano tudi s tem, da gre za novejši izdelek, ki se je v Sloveniji pojavil proti koncu leta 2017.

Slika 10: Odstotki šol skupno, osnovnih in srednjih šol, na katerih šolski delavci, ki so sodelovali v anketi, opažajo uporabo tobačnih izdelkov, v katerih se tobak segreva, ne gori, med učenci/dijaki, 2016 in 2018

3.8 Komentarji posameznih anketiranih šolskih delavcev

V anketi so sodelujoči šolski delavci imeli možnost, da v okviru odprtega vprašanja podajo svoje komentarje, opišejo probleme ali opozorijo na karkoli v zvezi s tematiko ankete. Komentarji posameznih šolskih delavcev so raznoliki. Med najpogostejšimi komentarji so:

- › Težko je oceniti prave razsežnosti problema, ker je v šoli in na pripadajočih funkcionalnih zemljiščih prepovedano kajenje in uporaba omenjenih izdelkov. Učitelji zato pogosto ne morejo zaznati uporabe med učenci/dijaki in nekateri menijo, da je uporaba pogostejša, kot jo lahko dejansko zaznajo. Če v šoli šolski delavci uporabe teh izdelkov ne opazijo, to še ne pomeni, da jih učenci/dijaki ne uporabljajo (v prostem času). Eden od šolskih delavcev navaja, da dijaki med vikendom uporabljajo vodne pipe z aromami.
- › Številni navajajo, da učenci/dijaki menijo, da so elektronske cigarete neškodljive, nekateri pa tudi, da se dijaki zavedajo škodljivosti elektronskih cigaret.
- › Posamezen učenec ali dijak je v šolo prinesel elektronsko cigareto, jo kazal sošolcem in v nekaterih primerih so jo začeli uporabljati tudi drugi, omenjeni so tudi primeri prodaje sošolcem.
- › Ob opaženi uporabi elektronskih cigaret so hitro ukrepali, v to vključili tudi starše, in po tem niso več zaznali uporabe elektronskih cigaret na šoli, poudarjajo, da je zelo pomemben odnos šole do teh izdelkov.
- › Posamezni šolski delavci navajajo, da postajajo elektronske cigarete modni trend med mladimi, da so zanimive zaradi velike količine dima, ki nastaja pri njihovi uporabi, pa tudi, da jih opažajo pri redkih polnoletnih kadilcih, ki želijo opustiti kajenje.
- › Učenci, tudi učitelji in starši premalo vedo o elektronskih cigaretah, težko jih je prepoznati. Posamezniki omenjajo, da starši premalo vedo o tem in prepričujejo učitelje v dobro elektronskih cigaret, nekateri jih otroku kupijo celo sami ali pa odobravajo uporabo. Nekateri starši odobravajo tudi uporabo vodnih pip in novih tobačnih izdelkov.
- › Narašča tudi uporaba vodnih pip, za katero učenci/dijaki pa tudi nekateri starši menijo, da je neškodljiva, lokali pa brezbržno prodajajo mladoletnim.

4 Zaključki

Z anketo smo zbrali okvirne ocene sodelujočih šolskih delavcev, koliko učencev/dijakov na njihovi osnovni, srednji šoli ali dijaškem domu uporablja elektronske cigarete, vodne pipe ali nove tobačne izdelke.

4.1 Elektronske cigarete

V 2018 šolski delavci opažajo uporabo elektronskih cigaret na 43 % vseh sodelujočih šol iz vse Slovenije oziroma 39 % sodelujočih osnovnih in 53 % sodelujočih srednjih šol (z dijaškimi domovi). Odstotek sodelujočih šol, na katerih šolski delavci opažajo uporabo elektronskih cigaret, se je med letoma 2016 in 2018 statistično značilno zvišal in sicer na račun zvišanja odstotka med osnovnimi šolami, medtem ko ni statistično značilnih razlik v odstotku srednjih šol.

Odstotki sodelujočih osnovnih šol, v katerih šolski delavci opažajo uporabo elektronskih cigaret, se zvišujejo z višanjem razreda in so najvišji v zadnji triadi. Odstotek sodelujočih osnovnih šol, v katerih šolski delavci opažajo uporabo elektronskih cigaret je v 2018 v 7. razredu 14 %, v 8. razredu 27 % in v 9. razredu 31 %. Odstotek sodelujočih osnovnih šol, kjer v 8. oziroma 9. razredu šolski delavci opažajo uporabo elektronskih cigaret, se je med letoma 2016 in 2018 statistično značilno zvišal.

Odstotki sodelujočih srednjih šol (z dijaškimi domovi), v katerih šolski delavci opažajo uporabo elektronskih cigaret, so okoli 40 % ne glede na letnik.

V sodelujočih osnovnih in srednjih šolah (z dijaškimi domovi) šolski delavci najpogosteje opažajo, da elektronsko cigareto uporabljajo redki posamezniki, v nekaj odstotkih pa tudi uporabo do 10 % učencev oziroma dijakov v zadnjih dveh razredih osnovnih šol in v 1. letnikih srednjih šol.

Šolski delavci iz sodelujočih šol, ki so ocenili spremembe v uporabi elektronskih cigaret med učenci/dijaki v zadnjem letu, najpogosteje poročajo, da se je le-ta povečala, tako v vseh šolah skupno kot tudi ločeno v osnovnih in srednjih šolah (z dijaškimi domovi).

4.2 Vodne pipe

V 6 % sodelujočih osnovnih šol in 13 % sodelujočih srednjih šol (z dijaškimi domovi) šolski delavci opažajo uporabo vodnih pip med učenci/dijaki.

4.3 Tobačni izdelki, v katerih se tobak segreva, ne gori

V 5 % sodelujočih osnovnih šol in 8 % sodelujočih srednjih šol (z dijaškimi domovi) šolski delavci med učenci/dijaki opažajo uporabo tobačnih izdelkov, v katerih se tobak segreva, ne gori, ne glede na to, da so se ti izdelki v Sloveniji pojavili približno 8 mesecev pred anketo.

4.4 Omejitve ankete

Z anketo smo pridobili okvirne ocene šolskih delavcev glede uporabe elektronskih cigaret na njihovih šolah, ne pa podatke o dejanski uporabi. To so izključno ocene šolskih delavcev, osnovane na njihovem lastnem opazovanju in to tistih, ki so se odzvali na anketo, zato je prisotna pristranost izbora. Pridobljenih podatkov tudi ne moremo posploševati na vse slovenske osnovne, srednje šole in dijaške domove. V anketi smo pridobili le ocene šolskih delavcev o tem, ali in okvirno v kolikšnem deležu učenci/dijaki njihove šole uporabljajo elektronske cigarete, ni po podatkov o pogostosti uporabe, torej ali gre za enkratno, večkratno ali redno uporabo.

Elektronske cigarete so zelo raznolika skupina izdelkov, obstaja veliko število blagovnih znamk, so tudi relativno nov proizvod, ki ga ne poznajo vsi. Vse to pomeni, da je lahko zelo težko sploh zaznati uporabo elektronskih cigaret. Podobno velja za nove tobačne izdelke. Obenem smo v anketi pridobili le podatke o uporabi v času, ki ga učenec/dijak preživi v vzgojno-izobraževalni ustanovi. O tem, da ali ne poznajo elektronskih cigaret ali da bi jih težko prepoznali ter da ne vedo, kaj sicer v prostem času delajo učenci/dijaki, so poročali tudi šolski delavci, ki so sodelovali v anketi. Zato obstaja velika verjetnost, da je uporaba elektronskih cigaret, pa tudi vodnih pip in novih tobačnih izdelkov, v tej anketi podcenjena.

Pogosto nismo mogli prikazati razlik med 2016 in 2018. Odstotki so se pri marsikaterem kazalniku sicer navidezno zvišali med letoma, a ker je imelo več kot 20 % celic pričakovano frekvenco nižjo od 5, izračun χ^2 -kvadrata morda ni veljaven. V raziskavo je bilo vključeno majhno število šol, zato pogosto zaradi manjše moči raziskave tudi nismo zaznali statistično značilnih razlik.

5 Ključne ugotovitve

V 2018 šolski delavci opažajo uporabo elektronskih cigaret na 39 % osnovnih in 53 % srednjih šol in dijaških domov, ki so sodelovale v anketi. V sodelujočih osnovnih in srednjih šolah (z dijaškimi domovi) šolski delavci najpogosteje opažajo, da elektronsko cigareto uporabljajo redki posamezniki. Odstotek šol, na katerih šolski delavci opažajo uporabo elektronskih cigaret, se je zvišal med osnovnimi šolami, ni pa se spremenil v srednjih šolah in dijaških domovih. Šolski delavci v osnovnih in srednjih šolah z dijaškimi domovi najpogosteje ocenjujejo, da se je uporaba elektronskih cigaret v zadnjem letu med učenci/dijaki povečala.

V 6 % sodelujočih osnovnih šol in 13 % sodelujočih srednjih šol (z dijaškimi domovi), šolski delavci opažajo uporabo vodnih pip med učenci/dijaki.

V 5 % sodelujočih osnovnih šol in 8 % sodelujočih srednjih šol (z dijaškimi domovi), pa šolski delavci med učenci/dijaki že opažajo uporabo tobačnih izdelkov, v katerih se tobak segreva, ne gori, ne glede na to, da so se ti izdelki v Sloveniji pojavili približno 8 mesecev pred anketo.

Problem uporabe elektronskih cigaret, vodnih pip in novih tobačnih izdelkov na osnovnih in srednjih šol glede na opažanja šolskih delavcev ni zanemarljiv in je potrebno ukrepati. Šolskim delavcem je potrebno podati na dokazih temelječe informacije o teh izdelkih, da bodo lahko ustrezno postopali ob zaznavi uporabe teh izdelkov v šoli in javnost redno obveščati o novostih. V letošnjem letu smo že pripravili in razposlali tako tiskano kot elektronsko verzijo gradiva z informacijami o omenjenih treh izdelkih in objavljali nove, posodobljene, informacije na spletni strani Nacionalnega inštituta za javno zdravje. Pomembno je, da še nadalje skrbno spremljamo situacijo in spremembe na področju razširjenosti uporabe teh izdelkov med mladostniki. Natančnejše podatke o uporabi elektronskih cigaret, vodnih pip in novih tobačnih izdelkov med mladostniki bomo pridobili v okviru mednarodne in nacionalno reprezentativne raziskave HBSC 2018.

PRILOGA: VPRAŠALNIK 2018

Spoštovani.

Pred vam je kratka anketa o uporabi elektronskih cigaret med učenci in dijaki v Sloveniji. Zanimajo nas vaše okvirne ocene uporabe elektronskih cigaret med učenci / dijaki, zato vas prosimo, da izberete odgovor, ki je po vaši oceni najbližje stanju na vaši šoli. Anketa je sestavljena iz štirih vprašanj, pri katerih izbirate med vnaprej pripravljenimi odgovori, in dodatnega odprtega vprašanja, kjer lahko napišete karkoli o tej tematiki, kar se vam zdi ključno. Ocenjujemo, da boste za izpolnjevanje ankete porabili okoli 3 minute. Nacionalni inštitut za javno zdravje

Q1 - Vaša šola / ustanova je:

- Osnovna šola
 Srednja šola
 Dijaški dom

IF (1) Q1 = [1] (osnovna šola)

Q2 - Ali v navedenih razredih opazate uporabo elektronskih cigaret med učenci vaše šole in v kakšnem obsegu (zanimajo nas vaše okvirne ocene uporabe elektronskih cigaret med učenci, zato vas prosimo, da izberete odgovor, ki je po vaši oceni najbližje stanju na vaši šoli)?

Možnih je več odgovorov

	Ne opažamo	Uporabljajo jo redki posamezniki	Uporablja jo do 10 % učencev	Uporablja jo med 10-25 % učencev	Uporablja jo več kot 25 % učencev	Ne vem
Prva triada	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. razred	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. razred	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. razred	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. razred	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. razred	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. razred	☐	☐	☐	☐	☐	☐

IF (2) Q1 = [2] or Q1 = [3] (srednja šola in dijaški dom)

Q3 - Ali v navedenih letnikih opazate uporabo elektronskih cigaret med dijaki in v kakšnem obsegu (zanimajo nas vaše okvirne ocene uporabe elektronskih cigaret med dijaki, zato vas prosimo, da izberete odgovor, ki je po vaši oceni najbližje stanju na vaši šoli/dijaškem domu)?

Možnih je več odgovorov

	Ne opažamo	Uporabljajo jo redki posamezniki	Uporablja jo do 10 % učencev	Uporablja jo med 10-25 % učencev	Uporablja jo več kot 25 % učencev	Ne vem
1. letnik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. letnik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. letnik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. letnik	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q4 - Ali opazate, da se je uporaba elektronskih cigaret v zadnjem letu med učenci / dijaki v vaši šoli oziroma dijaškem domu spremenila?

- Zelo se je povečala
- Malo se je povečala
- Ni se spremenila, ostaja podobna kot prej
- Malo se je zmanjšala
- Zelo se je zmanjšala
- Ne vem.
- Učenci / dijaki ne uporabljajo elektronskih cigaret.

Q5 - Ali med učenci / dijaki vaše šole oziroma dijaškega doma opazate uporabo vodnih pip ali novih tobačnih izdelkov?

	Da	Ne	Ne vem
Vodne pipe	☐	☐	☐
Tobačni izdelki, v katerem se tobak segreva, ne gori (npr. IQOS)	☐	☐	☐

Q6 - Prosimo, navedite polno ime in naslov vaše šole.

Q7 - Prosimo, da pri tem vprašanju zapišete vaša druga opazanja, sporočila ali mnenja v zvezi z elektronskimi cigaretami, vodnimi pipami in novimi tobačnimi izdelki med učenci / dijaki vaše šole oziroma dijaškega doma.

NIJZ Nacionalni inštitut
za **javno zdravje**

Nacionalni inštitut za javno zdravje

Trubarjeva 2, 1000 Ljubljana

Telefon: + 386 1 2441 400

E-pošta: info@nijz.si

Gradivo je dostopno na: <http://www.nijz.si>

